

DEZVOLTAREA CÂMPULUI LEXICO-SEMANTIC CU NUCLEUL „SÂNGE” (FR. *SANG*/ SP. *SANGRE*) ÎN LIMBILE FRANCEZĂ ȘI SPANIOLĂ

ANTONIA CIOLAC

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”, București
antonia_ferihan@yahoo.com

Cuvinte-cheie: *câmp lexico-semantic, nucleu semantic și lexical, dezvoltare frazeologică, analiză semică, opoziție semică.*

Mots-clés: *champ lexical sémantique, noyau sémantique et lexical, développement phraséologique, analyse sémique, opposition sémique.*

1. FRAZEOLOGIA DIN PERSPECTIVA SEMANTICII STRUCTURALE

Conform principiilor semanticii structurale, denumirile părților corpului omenesc aparțin unui câmp polisemantic format din *arhetipuri semantice* (Picoche 1997: 85). Frazeologia formată pe baza denumirilor părților corpului omenesc construiește serii de unități frazeologice în jurul nucleelor semantice care corespund părților corpului omenesc. Ansamblul seriilor frazeologice astfel construite conține șiruri, paralele sau/și parțial convergente, de *sinonime extinse*. Ansamblul tuturor sinonimelor extinse care sunt alcătuite pe baza acestor nuclee semantice formează un *câmp generic și asociativ* (= câmp de sinonime și de analogii: Picoche 1997: 91–113, mai ales 111). Sinonimele extinse pot fi grupate în funcție de hiponime și de hiperonime, deci de genuri și de specii proximale, care sunt fie specii inferioare (= exclusive – hiponimele), fie specii superioare sau genuri (= inclusive – hiperonimele). Hiperonimele corespund sememelor și arhisememelor. Subcâmpurile lexicale și semantice pot fi incluse, astfel, în mod reciproc, unele în altele: un subcâmp lexico-semantic poate fi considerat inclusiv din punct de vedere semantic și exclusiv din punct de vedere lexical. Descrierile unui (sub)câmp lexico-semantic generic și asociativ format pe baza denumirilor părților corpului omenesc prin cuvinte, sintagme, perifraze sau chiar frazeme sintetice reprezintă sememe și arhisememe ale claselor lexico-frazeologice descrise aici. Câmpul semantic onomasiologic al frazemelor formate pe baza substantivului „sânge” în limbile franceză și spaniolă, exprimat în franceză prin substantivul masculin *sang*, iar în spaniolă prin substantivul feminin *sangre*, poate fi tratat cu ajutorul analizei semice a structurilor lexico-semantică corespunzătoare frazemelor în cele două limbi (Pottier 1967: 59–71). Conform analizei semice, câmpul studiat poate fi împărțit în

SCL, LXX, 2019, nr. 2, București, p. 180–190

mai multe subcâmpuri semantice onomasiologice, ale căror arii semantice și arhisememe corespunzătoare ariilor reprezintă stările psihologice ale omului (cf. Pottier 1967 și Măgureanu 1984 pentru analize de semantică structurală).

Trebuie făcută distincția între nucleele semantice și cele gramaticale în cadrul fiecărui frazem¹. Deoarece baza noastră de date conține numai frazeme verbale (= al căror centru este în mod obligatoriu un verb), știm precis că nucleele gramaticale sunt numai verbele frazemelor. Nucleele semantice, în schimb, pot fi atât verbe, în unele tipuri de frazeme, cât și, în alte situații (care le exclud pe primele, în corpusul nostru, alcătuit dintr-o serie de subcâmpuri onomasiologice, care au în jur de 1000 de unități frazeologice, ale căror nucleee semantice sunt denumirile părților corpului omenesc în toate limbile romanice standardizate), o serie de substantive comune care reprezintă denumiri ale părților corpului omenesc. Aceste două feluri de nucleee, cele semantice și cele gramaticale, nu se suprapun niciodată în corpusul frazeologic de care dispunem pentru această cercetare.

Vrem să demonstrăm, cu ajutorul unui corpus de frazeme franceze și spaniole, colectat pe baza dicționarilor de limbă franceză și spaniolă², cum *opозиția de seme* care îi aparține lexicului uzual și curent (al limbii) este anulată datorită *asocierilor contextuale* pe care le creează *anturajul* frazeologic, care devin generale, prin difuzarea frazeologiei în uzul limbii (Granda 2012: 65: 2.1. c). De asemenea, afirmația lui Granda, conform căreia intensificarea ca o strategie comunicativă constituie o trăsătură de bază a frazeologiei, ni se pare foarte interesantă și corectă.

În limbile franceză și spaniolă, frazelele construite pe baza nucleului semantic francez *sang* și spaniol *sangre* pornesc de la sensurile cuvintelor *sang* și *sangre* create în franceza și spaniola veche de medicina greco-latină antică, dar și, mai ales, de medicina scolastică și populară medievală³. Cele trei sensuri principale derivate din latină sunt acelea de 1. lichid organic biologic, 2. filiație și 3. stare și/sau caracter ale unei persoane. Acestea sunt, de fapt, cele trei sensuri principale asociate câmpurilor semantice onomasiologice create în jurul cuvintelor fr. *sang* s.m./sp. *sangre* s.f. în ambele limbi (franceză și spaniolă). Benczes (2002) consideră că semantica domeniului frazeologic poate fi abordată din perspectivă cognitivă, iar Pop (2011), din punctul de vedere al psiholingvisticii. Aceste grile de analiză semantică sprijină abordarea domeniului frazeologiei din unghiul psihologiei umane care se exprimă în producerea sensurilor unităților frazeologice, atât în ceea ce privește scopurile și motivațiile, cât și efectele de sens, dar și sensurile propriu-zise

¹ Mel'čuk (2012) propune noțiunea de nucleu semantic obligatoriu și implicit al oricăror unități frazeologice, dar prezintă mai ales frazeme al căror nucleu este nominal.

² Dicționarele consultate sunt: DLE/DRAE; OSD 1994; PRe 2012; Pisot, Mahalu, Teodorovici 2002; Pisot, Teodorovici 2005.

³ „(milieu XIIe) Anc. méd. *Le sang* : l'humeur qui commande les passions, le comportement. « *Toutes les passions ne sont autre chose que les divers degrés de la chaleur et de la froideur du sang* » (La Rochefoucauld)” (sensurile de sub I. ‘Lichid organic’, 3., *Le Petit Robert de la langue française* 2012, variantă electronică, s.v. *sang*).

ale acestor lexeme extinse. Pe baza celor 3 sensuri importante, moștenite din latină, se dezvoltă, prin urmare, (sub)câmpurile semantice onomasiologice și frazeologia proxime construite în jurul nucleului semantic fr. *sang*/sp. *sangre*. Conform lui Mellado Blanco (2014), *polisemia* unităților frazeologice este un principiu de bază al dinamicii semantice a frazeologiei: după părerea noastră, polisemia poate să explice, astfel, dezvoltările unui câmp onomasiologic frastic datorită vecinătăților semantice.

În cele ce urmează, prezentăm o analiză semică contrastivă a structurii semantice corespunzătoare construcțiilor frazeologice spaniole și franceze cu nucleul semantic sp. *sangre*/fr. *sang*. Constatăm că întâlnim în corpusul nostru o serie de echivalențe sau de analogii lexicale și/sau semantice, dar fără posibilitatea ca acestea să fie împrumuturi reciproce, deoarece acest aspect nu este confirmat de dicționarele limbilor franceză și spaniolă consultate (vezi și Lipińska 2011, volum cu studii de frazeologie romanică). Ne vom ocupa mai întâi de *echivalențe/analogii lexicale și semantice aproape literale*. Apoi, vom avea în vedere *echivalențe/analogii semantice, fără echivalențe/analogii lexicale literale*. În final, vom prezenta câteva concluzii parțiale și generale. Trebuie să precizăm, în mod preliminar, că baza noastră de frazeme corespunzătoare câmpului lexico-semantic ales pentru limbile supuse analizei nu oferă decât structuri lexico-gramaticale relativ simple, în care nu există decât un singur verb principal regent și absolut nicio unitate care să conțină mai multe verbe plasate pe poziție de ierarhizare sau de egalitate, deci regentă, în aceeași structură frazeologică. Pisot, Mahalu, Teodorovici (2002: 5–96) și Pisot, Teodorovici (2005: 5–41) propun o clasificare (mai largă și) completă a domeniului frazeologiei în ansamblul lui, cu numeroase tipuri și subtipuri de unități lexicale (fixate sau aflate în curs de fixare), precum și principiile explicative ale acestei clasificări, care privesc identificarea și delimitarea acestui domeniu. În același sens, Zuluaga (1975) prezintă aspecte particulare ale clasificării și delimitării frazeologiei, acelea legate de problema fixării unităților frastice. De asemenea, precizăm că expunem numai o parte a unei lucrări mai largi bazate pe corpusul analizat, iar concluziile noastre se referă la întreaga cercetare⁴.

2. ECHIVALENȚE/ANALOGII LEXICALE ȘI SEMANTICE APROAPE LITERALE (TOTALE SAU PARȚIALE)

2.1. Prima pereche frazeologică franco-spaniolă cu echivalențe/analogii lexicale

Cele două frazeme pe care le cităm aici, fr. *avoir du sang dans les veines*, care aparține registrului de limbă curent, și sp. *tener sangre en las venas*, care este rar și mai puțin uzitat (și mai frecvent în spaniola americană) decât antonimul său sp. *no tener sangre en las venas* (tratată ca locuțiune verbală familiară în

⁴ Acest text face parte din contribuția noastră la tema de plan intitulată „Frazeologie românească și romanică. Frazeologismele formate pe baza numelor părților corpului omenesc” din cadrul Institutului de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” de la București (coord. Nicoleta Petuhov).

DLE/DRAE, s.v. *sangre*), se înscriu în subcâmpul semantic onomasiologic al arhisememului CURAJ și propun o antiteză sau o contradicție semantică, prin tautologie ironică: verbul fr. *avoir*/sp. *tener* ‘(a) avea’ este definit prin semul obligatoriu [+a conține]. Semele nucleului semantic frastic al frazemelor citate, fr. *sang*/sp. *sangre*, care sunt *semul obligatoriu* [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci și a corpului uman] și *semele facultative* „care circulă: [+în mișcare liniștită continuă echilibrată], [+în interiorul venelor și arterelor], [+prin tot organismul]”, intră într-o contradicție tautologică (și ironică) cu semul [+a conține] al nucleului gramatical al frazemului, care este verbul.

Ambele structuri frazeologice sunt construite aproape identic, pe plan morfologic și actanțial, în cele două limbi, franceza și spaniola: agentul/actantul uman este subiectul gramatical al întregii structuri frazeologice și este neselectat în mod obligatoriu de frazem pe planul lexicului, verbul fr. *avoir*/sp. *tener* este pe prima poziție în construcție, conform topicii, nucleul semantic substantival, fr. *sang*/sp. *sangre*, este obiectul direct al verbului și se află pe locul al doilea în topica fixată a structurii frazeologice, cu singura diferență că substantivul masculin francez *sang* este articulat cu articolul partitiv masculin *du*, în timp ce substantivul feminin spaniol *sangre* este nearticulat, iar pe poziția a treia în topica fixată a unității frazeologice se află circumstanțialul locativ, exprimat prin substantivele feminine la plural fr. *veines*/sp. *venas*, predeterminate de prepoziția cu sens locativ fr. *dans*/sp. *en* și de articolul hotărât de plural fr. *les*/sp. *las*.

Mai întâlnim și perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului LAȘITATE (subcâmp lexico-semantic vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului FRICĂ/TEAMĂ, acest ultim arhisemem fiind o categorie intermediară între LAȘITATE și NELINIȘTE, și vecin/înrudit și cu subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului NELINIȘTE). Perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului LAȘITATE conține negarea perechii anterioare și este alcătuită din frazele familiare fr. *n’avoir pas de sang dans les veines* și sp. *no tener sangre en las venas (alguien)*. Observațiile de mai sus sunt valabile și pentru perechea menționată acum, cu remarca suplimentară că tautologia (cu scopuri ironice) din perechea negată pe plan semantic este întărită și accentuată, în cazul de față, și cu ajutorul negației gramaticale. Contradicția semantică este rezolvată pe plan lexical, frazeologic, datorită faptului că alăturarea în frazeme a cuvintelor cu sensuri contradictorii a fost acceptată prin convenție și prin răspândirea și consacrarea unității frastice în uzul comunității lingvistice.

Spre deosebire de frazemul francez *avoir du sang dans les veines*, care nu a dezvoltat nicio structură frazeologică cu o semantică similară, frazemul spaniol (american) *tener sangre en las venas* a mai dezvoltat, pe lângă frazemul negat (spaniol familiar) **no tener sangre en las venas** (a cărui dezvoltare este, de fapt, acest frazem afirmativ în spaniola americană), și frazele spaniole americane cu sensuri învecinate, echivalente numai pe plan semantic, nu și lexical, cu frazemul francez *avoir du sang dans les veines: tener/llevar sangre torera en las venas*

(*alguien*) ('a fi un luptător cineva', în spaniola americană; v. și unele site-uri de pe internet; din subcâmpul lexico-semantic corespunzător arhisememului CURAJ) și (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada* (din subcâmpurile lexico-semantice corespunzătoare arhisememelor CURAJ și EMOȚIE VIOLENTĂ; 'a fi temperamental cineva'; frazem fig.: 'a se arunca (cineva) în mod intempestiv în fața pericolelor și a eforturilor grele'; v. și OSD 1994, s.v. *sangre*). Frazemul spaniol *tener/llevar sangre torera en las venas (alguien)* nu conține neapărat o contradicție, ci mai degrabă un adjectiv calificativ cu sens metaforic, fem. *torera* „de taur”.

În schimb, în variantele de frazeme spaniole americane, (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada*, adjectivul *pesado*, -a este asociat nucleului semantic frastic substantival (*la sangre*). Aceste ultime variante frazeologice conțin o contradicție semantică între, pe de o parte, semele obligatorii [+cantitate mare], [+solid] și [+inanimat] ale adjectivului *pesado*, -a, cu sensul de bază '(despre ceva greu/o greutate) apăsător/apăsătoare', aplicat unei serii de sensuri proprii și figurate, și, pe de altă parte, semele obligatorii ale nucleului semic al substantivului *sangre*: [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci și a corpului uman], [+animat], [+semivâscos], [+masificat], [+roșu], [+cald] („cald”: cu temperatură stabilă constantă vs „rece”: cu temperatură variabilă), [+nenumerabil] (trăsătură semantică și gramaticală), [+care curge].

Schema actanțială a variantelor frazeologice menționate diferă. Una dintre variante (*tener la sangre pesada*) are agentul/actantul uman ca subiect nedeterminat și neselectat (pe plan lexical) al structurii frazeologice și nucleul semantic frazeologic *sangre* calificat de adjectivul *pesado* (acordat la genul feminin, *pesada*) în funcția sintactică de obiect direct al verbului sp. *tener*, verbul fiind conjugat la diateza activă. Cealaltă variantă (*ser de sangre pesada*; Mexic), propune calificarea agentului/actantului uman (care este subiectul gramatical al structurii frazeologice) cu ajutorul verbului copulativ *ser* 'a fi' și cu acela al atributului substantival prepozițional *de sangre*; dar adjectivul sp. *pesado* apare, la rândul său, în două variante frazeologice: în prima, adjectivul este acordat la genul feminin cu nucleul semantic (*la sangre*) (în frazemul *ser de sangre pesada*), iar în cea de a doua variantă frazeologică (*ser pesado de sangre alguien*) adj. *pesado* este acordat la genul masculin cu agentul/actantul uman neidentificat/nedeterminat, *alguien*, care este subiectul nedeterminat al frazemului și este considerat sub aspectul genului generic, masculinul.

2.2. A doua pereche frazeologică franco-spaniolă cu echivalențe/analogii lexicale

Perechea franco-spaniolă din subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul CALM, subcâmp lexico-semantic vecin/înruđit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul LAȘITATE, alcătuită din frazele fr. *avoir du*

*sang(-)froid*⁵ și sp. *tener sangre de horchata*/(Mexic) *tener sangre de atole* ‘a fi (cineva) lucid, limpede, cu sânge-rece’, insistă asupra unei opoziții lexicale între nucleul semantic frastic fr. *sang*/sp. *sangre* și verbul fr. *avoir*/sp. *tener* ‘a avea’, realizată prin intermediul calificării contrastive. În cazul frazemului francez, calificarea se face prin adjectivul *froid* ‘rece’, acordat cu substantivul *sang* la genul masculin. În cazul frazemului spaniol, calificarea se face cu ajutorul atributului substantival prepozițional *de horchata* ‘din lapte de alune/din lapte de orez’ sau, în altă variantă frazeologică, cu ajutorul atributului substantival prepozițional *de atole* ‘din mămăligă (sud-americană)’. Echivalența lexicală a acestei perechi frazeologice franco-spaniole este parțială, deci nu strict literală, dar ea există, datorită asemănărilor structurale. Schema actanțială este aceeași în cele două frazeme, și anume: agentul/actantul uman este subiectul neidentificat (și neselectat pe plan lexical) al ambelor structuri frazeologice, verbul fr. *avoir*/sp. *tener* se află pe prima poziție în topica fixată a structurii frazeologice, nucleul semantic frastic substantival fr. *sang*/sp. *sangre* se găsește pe poziția a doua în topica fixată a unității frazeologice, fiind articulat fie cu articol partitiv, în cazul francezului *sang*, fie nearticulat, în cazul spaniolului *sangre*; pe poziția a treia în topica fixată a structurii frazeologice se află elementul calificativ. Calificarea este contrastivă în franceză, deoarece semul [+răceală/temperatură scăzută] al adjectivului *froid* ‘rece’ se află în opoziție cu semul obligatoriu [+cald] al nucleului semantic frazeologic *sang* („cald”: cu temperatură stabilă constantă vs „rece”: cu temperatură variabilă)”. Opoziția semantică este rezolvată în domeniul lexicului frazeologic prin convenție și prin uzul răspândit al frazemului în franceză. De asemenea, calificările spaniole *de horchata* și *de atole* (care au semul [+lichid]) intră într-o opoziție tautologică parțială, cu o conotație ironică fixată, cu semul obligatoriu [+lichid organic] al substantivului spaniol *sangre* (avem o tautologie parțială, deoarece semul [+lichid] este comun atât substantivului *sangre*, cât și calificărilor *de horchata* și *de atole*).

Avem o dezvoltare frazeologică spaniolă echivalentă numai pe plan semantic cu frazemul francez *avoir du sang(-)froid*: sp. *tener poca sangre* (uno) ‘a fi moale (cineva)’. În acest frazem spaniol este rezolvată și anulată, pe plan lexical, frazeologic, opoziția dintre, pe de o parte, semul obligatoriu [+cantitate mică] al adjectivului calificativ feminin *poca* ‘puțin, -ă’ și, pe de altă parte, semele obligatorii [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci și a corpului uman], împreună cu semele facultative [+prin tot organismul], [+presiune în vene și artere = tensiune arterială], deci [+cantitate mare], ale nucleului semic aparținând nucleului semantic frazeologic spaniol *sangre*.

Singura pereche frazeologică echivalentă literal (pe plan lexical, formal sau structural) cu frazemul francez *avoir du sang(-)froid* ‘être glacial, indifférent’ este frazemul spaniol: sp. *perder la sangre fría/su [sangre] fría* ‘a-și pierde controlul’.

⁵ Dicționarul francez *Le Petit Robert de la langue française* (PRe 2012) înregistrează sintagma nominală fr. *sang(-)froid* cu cratimă, considerând-o, prin urmare, substantiv compus. Alte surse omit cratima.

Acest frazem este, totuși, antonimul (semantic al) perechii franceze menționate, *avoir du sang(-)froid*, dar și al frazemului-pereche fr. *garder son sang froid/sang-froid*. Limba franceză posedă, de asemenea, antonimul său semantic (echivalent semantic al perechii spaniole *perder la sangre fría/su [sangre] fría*): *perdre son sang(-)froid*.

3. ECHIVALENȚE/ANALOGII SEMANTICE FĂRĂ ECHIVALENȚE/ANALOGII LEXICALE (= FĂRĂ ECHIVALENȚE/ANALOGII LITERALE)

Am întâlnit șase mari grupuri de *echivalențe/analogii semantice neliterale* ale perechilor frazeologice franco-spaniole în câmpul semantic onomasiologic franco-spaniol cu nucleul semantic frazeologic fr. *sang/sp. sangre*.

3.1. Din subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul CURAJ, menționăm următoarea *echivalență/analogie semantică*, comună cu **2.1.**, v. *supra*: fr. *avoir du sang dans les veines* și sp. *tener/llevar sangre torera en las venas (alguien)*, împreună cu sp. (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada*.

Ne referim aici la echivalențele semantice dintre franceză și spaniolă care sunt reprezentate de dezvoltările lexicale din cele două limbi ale perechii fr. *avoir du sang dans les veines* – sp. *tener sangre en las venas* (v. *supra*, paragrafele 3–6 de sub **2.1.**).

3.2. Tot din subcâmpul lexico-semantic EMOȚIE VIOLENTĂ ȘI PUTERNICĂ, vecin/înruit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul NELINIȘTE, menționăm echivalența semantică: pe de o parte, fr. *avoir/prendre/piquer un coup de sang*, pe de altă parte, sp. *andar con/tener (la) sangre en el ojo*, sp. *beber la sangre uno a otro* (fig.), sp. *querer uno beber la sangre a otro*. Frazemele fr. *avoir/prendre/piquer un coup de sang*, pe de o parte, și cele spaniole *andar con/tener (la) sangre en el ojo* și (*querer*) *beber la sangre uno a otro*, pe de altă parte, au același sens, ‘(despre oameni) a fi furios, supărat, mânios (împotriva altei persoane umane), a o dușmăni având dorința de răzbunare’ (sens restrâns câmpului semantic uman, pentru toți agenții/actanții, subiectul și pacientul, verbului, care este elementul regent al structurii frazeologice, cf. DLE/DRAE, care citează frazemul menționat aici s.v. *sangre* numai cu forma *beber alguien la sangre a otra persona* și cu sensul ‘a dușmani o persoană pe altă persoană și a dori să se răzbune împotriva acesteia din urmă’).

În cazul frazemelor spaniole *beber la sangre uno a otro* (fig.) și *andar con/tener (la) sangre en el ojo* ne întâlnim cu procedeul *sinecdocii*: partea corpului uman care este ‘sângele’ (sp. *la sangre*) reprezintă întregul, care este omul sau persoana umană întregă. Astfel, acele seme obligatorii ale sp. *sangre* care sunt negate, deci folosite cu perechea lor alternativă negată (notată cu minus –), sunt [+lichid organic], [+componentă a corpului animat al animalelor vertebrate, deci și a corpului uman], [+semivâscos], [+masificat] și [+nenumerabil] (două trăsături

semantice și gramaticale), [+roșu]. Aceste seme obligatorii sunt înlocuite de semele următoare: [-lichid organic], deci [+solid organic: persoană], [-componentă a corpului animat al animalelor vertebrate și a corpului uman], deci [+corp uman întreg], [-semivâscos], deci [+solid], [-masificat] și [-nenumerabil] (două trăsături semantice și gramaticale), deci [+numărabil], [-roșu], deci [+orice culoare].

Sensurile asocierilor dintre, pe de o parte, anturajele frazeologice sp. *beber* (în frazemul spaniol *beber la sangre uno a otro*) și *andar con/tener... en el ojo* (în frazemul *andar con/tener (la) sangre en el ojo*) și, pe de altă parte, nucleul semantic frazeologic *sangre* sunt bazate pe *metafore*, în timp ce, după cum am menționat deja, nucleului frastic semantic *sangre* i se aplică *sinecdoxa*. Un caz particular îl constituie folosirea verbului *querer* ca element introducător fixat al frazemului spaniol *querer uno beber la sangre a otro* (DLE/DRAE online, s.v. *sangre*, la adresa <https://dle.rae.es/?id=XCjG7b8>). Utilizarea verbului introducător *querer* este un procedeu de întărire lexicală.

3.3. Din subcâmpul lexico-semantic EMOȚIE VIOLENTĂ ȘI PUTERNICĂ, subcâmp vecin/înrudit cu subcâmpul lexico-semantic descris de arhisememul NELINIȘTE, avem și o altă echivalență semantică: pe de o parte, frazele fr. *suer sang et eau* și, pe de altă parte, frazele sp. *costar(le) sangre, sudor y lágrimas a alguien, sudar sangre*, însoțite și de vecinii lor semantici, sp. (Mexic) *ser de sangre ligera*/(Chile) *ser liviano de sangre/tener la sangre ligera*, (Mexic) *ser de sangre pesada*/(Chile) *ser pesado de sangre (alguien)/tener la sangre pesada*.

În frazemul francez *suer sang et eau* și în cele spaniole *sudar sangre* și *costar(le) sangre, sudor y lágrimas a alguien* sunt alăturate și puse pe picior de egalitate, prin compararea implicită, deci prin metaforă, noțiunea semantică de ‘sudoare’, exprimată substantival (sp. *el sudor* ‘sudoare’) sau verbal (prin verbe) (fr. *suer*, sp. *sudar* ‘a transpira’) și noțiunea semantică ‘sânge’, exprimată prin substantivul fr. *sang*/sp. *sangre*. Substantivul *sudoare* prezintă semele [+incolor], [+în exteriorul corpului: la suprafața pielii], [+lichid compus, în principal, din apă cu săruri și acizi grași], care intră în contradicție cu semul obligatoriu [+roșu] al substantivului fr. *sang*/sp. *sangre* și cu semele lui facultative: „care circulă: [+în interiorul venelor și arterelor], [+prin tot organismul], [+format din plasmă+globule roșii și albe+plachete în suspensie]”.

Opoziția semantică este rezolvată și anulată pe planul lexicului frazeologic prin convenție.

4. CONCLUZII

Echivalențele/analogiile lexicale, uneori literale, între cele două limbi, franceza și spaniola, sunt realizate prin intermediul unor structuri lexicale simple, care corespund unor tipuri gramaticale (și semantice), comune celor două limbi, dar care uneori sunt specifice și fiecăreia dintre cele două limbi în parte.

Am întâlnit tipurile gramaticale următoare: a) verbul la diateza activă + obiectul direct fr. *sang*/sp. *sangre* +/- o calificare, cu agentul/actantul uman care este subiectul (gramatical) nedeterminat și neselectat (pe plan lexical) al structurii frazeologice, de ex. fr. *avoir du sang(-)froid*, sp. *tener sangre de horchata*/(Mexic) *tener sangre de atole*; b) verbul la diateza activă + obiectul direct fr. *sang*/sp. *sangre* + agentul/actantul uman care este obiectul indirect al verbului regent al structurii frazeologice, de ex., în franceză, *glacer le sang (à/de quelqu'un)*; c) verbul la diateza activă + subiectul gramatical fr. *sang*/sp. *sangre* + un circumstanțial locativ (+uneori, agentul/actantul uman este obiectul indirect al verbului structurii frazeologice), de ex., fr. *monter le sang à la tête/au visage*, sp. *subírsele la sangre a la cabeza a uno (/a alguien)*.

Analiza semică bazată pe corpusul franco-spaniol analizat relevă caracterul complicat al combinațiilor de seme din unitățile frastice analizate.

Constatările noastre privesc, mai ales, semantica sensurilor figurate create în frazeme, care sunt îndepărtate de sensurile literale independente ale cuvintelor ce alcătuiesc construcțiile frazeologice.

1) Combinațiile complicate de seme au drept consecință, în multe cazuri, modificarea, prin metaforizare, a mai multor seme facultative colaterale ale nucleului semantic frazeologic fr. *sang*, ca în cazul frazemelor fr. *se ronger les sangs*, sp. *puđrirlle/quemarle la sangre a uno* etc. Procesul modificării semelor facultative colaterale are loc însă în mai mult de jumătate dintre cazurile corpusului, în ambele limbi, franceza și spaniola. Sunt puține cazurile frazeologice franco-spaniole din câmpul lexico-semantic cu nucleul semantic (frazeologic/frastic) fr. *sang*/sp. *sangre* în care nu se modifică decât semele obligatorii ale nucleului semantic fr. *sang*/sp. *sangre*.

2) Verbele regente ale unităților frastice din perechile franco-spaniole care sunt echivalente pe plan semantic sau lexical nu își modifică semele.

3) Am remarcat, și în acest subcapitol, faptul că frazeologia curentă în limbile la care ne referim (franceza și spaniola) aparține nivelelor de limbă curent, familiar și chiar popular și argotic. Câmpul lexical (și semantic) al frazeologiei aparține, în general, cu precădere, pe de o parte, nivelelor considerate joase (neformale, neliterare) ale limbilor (deci curent, familiar și popular), și, pe de altă parte, mult mai rar, nivelului elevat; acestuia din urmă i se aplică, în unele cazuri, și frazeologia terminologiilor din diversele domenii de specialitate profesionale.

Cercetările efectuate scot în evidență bogăția dezvoltării câmpului onomasiologic cu nucleul fr. *sang*/sp. *sangre*, mai ales pe planul lexical al creării și multiplicării derivatelor frazeologice după modelul unor construcții deja existente prin procedeul calcului lexical, chiar în cadrul aceleiași limbi, pentru ambele limbi, franceza și spaniola. Totuși, din punctul de vedere al bogăției inventarului lexical, adică al numărului unităților lexicale existente în limbă, cea care prezintă o dezvoltare mai puternică a frazeologiei în câmpul onomasiologic cu nucleul semantic "sânge" este limba spaniolă, în întregul ansamblu al acestui subcâmp

(luând în calcul totalitatea unităților frazeologice cu nucleul semantic “sânge” în spaniolă). Frazeologia spaniolă (și cea spaniolă americană) cu nucleul “sânge” are, pe lângă numărul important de lexeme frastice, și sensuri mai puțin abstracte decât frazeologia franceză echivalentă.

De asemenea, conform propunerii lui Granda, care vede intensificarea ca pe o strategie comunicativă care constituie o trăsătură de bază a frazeologiei (vezi *supra*, 1), constatăm că stările afective sugerate de semantica frazemelor aparțin, în marea lor majoritate, mai degrabă domeniului semantic al *intensificării afectelor*, o parte și domeniului semantic al *valorilor morale negative* și al *nuanțelor peiorative*. Este vorba despre afecte cu intensitate crescută și chiar maximă, afecțiune/dragoste/pasiune, curaj, emoție violentă și puternică/furie (care conduce spre câmpul lexico-semantic “răutate”), angoasă, frică, teamă, neliniște (câmp lexico-semantic din care reiese noțiunea de lașitate), calm exagerat (câmp lexico-semantic vecin cu câmpul lexico-semantic “lașitate”), sacrificiu de sine/suferință/muncă. Aceste afecte sunt intensificate în corpusul nostru pe plan semantic referențial (vezi *supra*, analiza semică), dar și la nivel lexical frazeologic, intensificările fiind realizate, în frazeologia din corpusul nostru, cu ajutorul unor mijloace (morfo)lexicale (actanțiale și de flexiune verbo-nominală, deci morfologice, și de metaforizare prin utilizarea anumitor lexeme) (vezi *supra*, 2, 3) (cf. Lehmann, Martin-Berthet 2000, unde sunt propuse o serie de distincții și de apropieri între semantică și morfologie). Este important de subliniat și faptul că, într-o mare majoritate a cazurilor întâlnite în corpusul excerptat, opoziția de seme se realizează datorită gradării diferite a calităților, a proprietăților și/sau a afectelor prin folosirea diversificată și nuanțată a semnelor, nu numai/nu neapărat întotdeauna prin alternarea opusului sau a contrariului exact al fiecărui sem, deși este bine reprezentat și acest ultim tip.

BIBLIOGRAFIE

- Benczes, R., 2002, „The semantics of idioms: a cognitive linguistic approach”, *The Even Yearbook*, 5, p. 17–30.
- Granda, Diego León Arboleda, 2012, „La intensificación de las locuciones de la prensa escrita de Medellín: una aproximación pragmática”, *Lingüística y literatura*, Universidad de Antioquia, N.º 62, p. 63–85.
- Lehmann, Alise, Françoise Martin-Berthet, 2000, *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*, Paris, Éditions Nathan/HER.
- Lipińska, Magdalena (ed.), 2011, *L'état des recherches et les tendances du développement de la parémiologie et de la phraséologie romanes*, Łask, Oficyna Wydawnicza Leksem.
- Măgureanu, Anca, 1984, *La sémantique lexicale*, București, Editura Universității din București.
- Mel'čuk, Igor, 2012, „Phraseology in the language, in the dictionary, and in the computer”, DOI 10.1515/phras-2012-0003, YoP 2012; 3; De Gruyter/Mouton, p. 31–56.
- Mellado Blanco, Carmen, 2014, „La polisemia en las unidades fraseológicas: génesis y tipología”, în Durante, Vanda (ed.), *Fraseología y Paremiología: nuevos enfoques y aplicaciones*, Biblioteca Fraseológica y Paremiológica, Madrid, Instituto Cervantes, p. 177–195. https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n5_durante/mellado.htm

- Picoche, Jacqueline, 1997, *Précis de lexicologie française. L'étude et l'enseignement du vocabulaire*, Nouvelle édition revue et mise à jour, Paris, Nathan.
- Pisot, Rafael, Loreta Mahalu, Constantin Teodorovici, 2002, *Dicționar spaniol-român de expresii și locuțiuni*, Iași, Polirom.
- Pisot, Rafael, Constantin Teodorovici, 2005, *Dicționar român-spaniol de expresii și locuțiuni*, Iași, Polirom.
- Pop, Andreea Nora, 2011, „Los modismos desde el estructuralismo hasta la psicolingüística”, *Philologica Urcitana. Revista Semestral de Iniciación a la Investigación en Filología*, Departamento de Filología – Universidad de Almería, Vol. 5 (Septiembre), p. 75–88.
- Pottier, Bernard, 1967, *Présentation de la linguistique. Fondements d'une théorie*, Paris, Éditions Klincksieck.
- Zuluaga, Alberto, 1975, *La fijación fraseológica*, Bogotá, Instituto Caro y Cuervo.

SIGLE

- DLE/DRAE: *Diccionario de la lengua española, vigésima primera edición, Real Academia Española 1992*, tomo II – h-z, Madrid, Editorial Espasa Calpe, S. A., 1998; *Diccionario de la lengua española (DLE)* sau *Diccionario de la Real Academia Española (DRAE)*, la 23.ª edición (2014) online: <http://dle.rae.es/?id=XCjG7b8>.
- OSD 1994: *(The) Oxford Spanish Dictionary, Spanish-English, English-Spanish*, Oxford/New York/Madrid, Oxford University Press.
- PRe 2012: *Le Petit Robert de la langue française*, variantă electronică pe CD.

DÉVELOPPEMENT DU CHAMP LEXICAL SÉMANTIQUE AYANT LE NOYAU « SANG » (FR. *SANG*/ESP. *SANGRE*) EN FRANÇAIS ET EN ESPAGNOL

Résumé

Conformément aux principes de la sémantique structurale, nous avons étudié un corpus phraséologique. Le champ lexical sémantique dont le noyau (sémantique et lexical) est « sang », exprimé par le substantif commun masculin *sang* en français et par le substantif commun féminin *sangre* en espagnol, se décompose à son tour en plusieurs sous-champs lexicaux sémantiques, dont les archisémes correspondent à des états affectifs de l'homme.

Nous avons établi une série d'analogies (ou équivalences) lexicales et/ou sémantiques entre les deux langues, le français et l'espagnol, dont nous avons analysé les constructions et le développement morphosémantiques, afin de découvrir quels sont les procédés tant de l'opposition sémique que de l'intensification et de la gradation lexicales à l'intérieur des phrasèmes.